

Meranie rôznorodosti pracovnoprávnych vzťahov v Európe: kvantitatívna analýza

Úvod

V štúdiu z roku 2016 *Mapovanie kľúčových dimenzií pracovnoprávnych vzťahov* sa pracovnoprávne vzťahy vymedzovali ako „kolektívne a individuálne riadenie práce a zamestnania“. Bol v nej rozpracovaný koncepčný rámec mapovania pracovnoprávnych vzťahov, v ktorom sa identifikovali štyri kľúčové dimenzie: priemyselná demokracia, konkurencieschopnosť priemyslu, sociálna spravodlivosť a kvalita práce a zamestnania.

Nadväzujúca štúdia sa zameriavala na uplatnenie koncepčného rámca na vnútroštátnej úrovni. V rámci štúdie bol vypracovaný prehľad 45 ukazovateľov vrátane nástroja na analýzu vnútroštátnych systémov pracovnoprávnych vzťahov v celej EÚ. Z tejto analýzy vyplynulo, že prehľad, ktorým sa meria zložitá realita pracovnoprávnych vzťahov vo všetkých členských štátoch EÚ, je cenným nástrojom pre porovnávací výskum a tvorcov politik, sociálnych partnerov aj zainteresované strany na úrovni EÚ a na vnútroštátnej úrovni.

V štúdiu sa zdôrazňovali určité trendy v oblasti európskych pracovnoprávnych vzťahov, ku ktorým patrili najrôznejšie vzorce v rámci jednotlivých krajín, uvádzané v literatúre. Okrem toho štúdia obsahovala zozbierané prehľady od odborníkov, ktoré sa týkajú spôsobu ďalšieho rozpracovania koncepčného prístupu, zlepšenia ukazovateľov a využívania dátového súboru na posilnenie riadenia práce a zamestnania.

Štúdia z týchto diskusií vychádza, pričom má tri hlavné ciele:

- uskutočniť kritické preskúmanie prehľadu s cieľom užiť previazaných ukazovateľov so subjektmi a procesmi pracovnoprávnych vzťahov (pri súčasnom uznaní, že konkurencieschopnosť priemyslu, sociálnu spravodlivosť a kvalitu práce a zamestnania ovplyvňujú aj ďalšie faktory),
- vypracovať súbor zložených ukazovateľov na meranie výkonnosti jednotlivých krajín vo všetkých štyroch dimenziách a systému ako celku,

- vypracovať typológiu systémov pracovnoprávnych vzťahov s cieľom prispieť k analýze nových trendov a vzorcov zmien v jednotlivých krajinách.

V porovnaní s predchádzajúcou štúdiou nadácie Eurofound sa táto štúdia viac zameriava na priemyselnú demokraciu. V rámci analytického prístupu nadácie Eurofound sa priemyselná demokracia považuje za základnú dimenziu pracovnoprávnych vzťahov a najpriateľnejší model riadenia práce a zamestnania. Vzhľadom na to táto štúdia obsahuje preskúmanie literatúry o priemyselnej demokracii, rozmanitosti v jednotlivých krajinách a vzorcoch zmien.

Ku kľúčovým aspektom metodického prístupu patrí uplatňovanie koncepčných a štatistických kritérií kvality na doladenie existujúcich ukazovateľov na základe rámca posudzovania a zabezpečovania kvality, ktorý je súčasťou Európskeho štatistického systému (EŠS) a literatúry. Ďalším kľúčovým aspektom je využívanie metodiky pri vypracúvaní zložených ukazovateľov, ktoré uskutočňujú Spoločné výskumné centrum (JRC) a Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (OECD), pričom sa zároveň v prípade prehľadov a zložených ukazovateľov zabezpečuje dodržiavanie koncepčného rámca nadácie Eurofound a vlastností údajov.

Politické súvislosti

K politickým súvislostiam patria vplyv hospodárskej krízy z roku 2008 a opätovné zavedenie politických iniciatív EÚ zameraných na podporu konvergencie pri dosahovaní lepších životných a pracovných podmienok v jednotlivých členských štátoch. Predpokladá sa aj významnejšia úloha sociálneho dialógu na úrovni EÚ a na vnútroštátnej úrovni.

Hospodárska kríza v mnohých členských štátoch negatívne ovplyvnila hrubý domáci produkt (HDP), zamestnanosť a sociálnu spravodlivosť. Hoci mnohé krajiny odvtedy v týchto oblastiach zaznamenali zlepšenia, hospodárske a sociálne rozdiely stále pretrvávajú.

Systémy pracovnoprávných vzťahov sú v niektorých členských štátoch od krízy pod tlakom, a to najmä z dôvodu vládných zásahov uskutočnených v dôsledku vonkajších tlakov. Patria k nim memorandá o porozumení výmenou za odpustenie dlhových odporúčania pre jednotlivé krajiny vydané Komisiou v rámci európskeho semestra. Celkovo sa vonkajšie politické tlaky na inštitúcie pracovnoprávných vzťahov sústredili najmä na krajiny vykazujúce porovnateľne nižšie úrovne konkurencieschopnosti. Niektorí odborníci preto dospeli k záveru, že v dôsledku krízy a politických reakcií došlo v oblasti európskych pracovnoprávných vzťahov k väčšej rozdrobenosti.

Niektoré európske orgány vyjadrili obavy z vplyvu politických reforiem na vnútroštátne systémy pracovnoprávných vzťahov, priemyselnú demokraciu a hospodársku divergenciu medzi krajinami. Preto sa v hodnoteniach podporuje a presadzuje posilnená úloha EÚ a vnútroštátnych sociálnych partnerov v procese európskeho semestra. Okrem toho sa pozoroval zvýšený dôraz na sociálne ciele v politických usmerneniach a poslanstve semestra.

Sociálny prístup bol posilnený v rámci európskeho piliera sociálnych práv, ktorým sa znovu zaviedlo politické opatrenie EÚ pre vzostupnú konvergenciu v oblasti životných a pracovných podmienok. V pilieri sa stanovuje, že sociálny dialóg zohráva ústrednú úlohu pri posilňovaní sociálnych práv, ako aj udržateľného a inkluzívneho rastu, čím sa budujú základy na presadzovanie priemyselnej demokracie, rastu a rovnosti.

Hlavné zistenia

Na základe analytického rámca nadácie Eurofound sa v štúdiu uvádzajú tri doplnkové nástroje na skúmanie dynamiky pracovnoprávných vzťahov a porovnanie spôsobu, akým sa menia vnútroštátne systémy pracovnoprávných vzťahov:

- prehľad ukazovateľov, ktoré viac súvisia so subjektmi a procesmi pracovnoprávných vzťahov, alebo sú relevantné pre posudzovanie ich vplyvu na tvorbu politik a výsledky v sociálno-ekonomických oblastiach,
- zložené ukazovatele na meranie výkonnosti jednotlivých krajín v pracovnoprávných vzťahoch ako celku, v štyroch kľúčových dimenziách a poddimenziách,

- typológia systémov pracovnoprávných vzťahov založená na výkonnosti priemyselnej demokracie a príslušných vlastnostiach priemyselnej demokracie.

Z dôkazov, o ktorých sa diskutovalo v tejto štúdiu, vyplýva, že na uľahčenie spoločného chápania súčasných výziev a na koordináciu stratégií na prekonávanie rizík sú potrebné ďalšie analýzy a monitorovanie. Pokiaľ ide o sociálne a hospodárske nerovnosti, v štúdiu sa poskytujú dôkazy o zrýchlených zmenách v niektorých vnútroštátnych systémoch pracovnoprávných vzťahov a o tom, že neexistuje žiadny jednoznačný trend smerom k vzostupnej konvergencii. Zatiaľ čo vývoj v oblastiach konkurencieschopnosti priemyslu a kvality práce a zamestnania sa podľa všetkého ubera týmto smerom, v oblasti sociálnej spravodlivosti existujú rôznorodé trendy, pričom oblasť priemyselnej demokracie vykazuje negatívnu zmenu. Okrem toho sa zdôrazňujú rozdiely medzi jednotlivými krajinami a prehľbuje sa nerovnosti, pokiaľ ide o úlohu priemyselnej demokracie pri riadení pracovnoprávných vzťahov.

Záver

Základnou zásadou analytického rámca nadácie Eurofound je vyváženosť a vzájomne posilňujúce presadzovanie efektívnosti (konkurencieschopnosť priemyslu) a rovnosti (sociálna spravodlivosť a kvalita práce a zamestnania) v rámci stratégie najpriateľnejších pracovnoprávných vzťahov pre zamestnávateľov a zamestnancov. Aby bola takáto stratégia účinná, obe strany pracovnoprávneho vzťahu musia nadobudnúť kolektívnu schopnosť ovplyvňovať rozhodovanie (priemyselná demokracia). V súvislosti s novými trendmi a zrýchlenými vzorcami zmien je dôležité mať k dispozícii presné nástroje na analýzu, zvažovanie a vzájomné učenie medzi tvorcami politik a sociálnymi partnermi. Presadzovanie vyváženej stratégie v oblasti udržateľného rastu a rovnosti si vyžaduje koordinované úsilie všetkých zainteresovaných strán.

Nástroje vypracované v tejto štúdiu sa ukázali ako užitočné na analýzu vnútroštátnych systémov pracovnoprávných vzťahov. Ich účinnosť, pokiaľ ide o chápanie súčasných trendov a výziev, možno odskúšať iba vtedy, ak sa použijú pri budúcich diskusiách zainteresovaných strán na úrovni EÚ a vnútroštátnej úrovni.

Ďalšie informácie

Správa „Measuring varieties of industrial relations in Europe: A quantitative analysis (Meranie rôznorodosti pracovnoprávných vzťahov v Európe: kvantitatívna analýza) sa nachádza na stránke: <https://eurofound.link/ef18033>

Vedúci výskumu: Christian Welz

information@eurofound.europa.eu